

Institute for Democracy and Mediation
Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim

RAPORT TEMATIK

VOTA E DIASPORËS

Autor: **Daniel Prroni**

SHQIPËRIA
KUVENDIM

PËRMBLEDHJE

Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) zhvilloi ushtrimin e parë në rang kombëtar të anketimit deliberativ,¹ të quajtur “Shqipëria n’Kuvendim” dhe të mbajtur në Tiranë në datat 18-21 nëntor 2021. Anketimi deliberativ mbështetet në tre anketa – një anketim me kampion përfaqësues kombëtar prej 1,200 të anketuarish, një anketim me një grup eksperimental² me 110 të anketuar dhe një tjetër anketë me një grup kontrolli³ me 110 të anketuar të tjerë. Gjetjet e këtij raporti tematik mbështeten tek të dhënat e anketimit kombëtar⁴ si dhe në këndvështrimet e pjesëmarrësve të grupeve të vogla të diskutimit⁵ të organizuara gjatë aktivitetit “Shqipëria n’Kuvendim”. Anketimi kombëtar paraqet perceptimet dhe qëndrimet e shqiptarëve ndaj alternativave të mundshme për zgjidhje për një sërë çështjesh që lidhen me mbikëqyrjen parlamentare, pjesëmarrjen e qytetarëve në veprimtarinë parlamentare, demokracinë e brendshme të partive politike, sistemin zgjedhor, votën e diasporës, ndryshimet klimatike dhe imigrimin ekonomik në Shqipëri.

Sipas anketimit kombëtar, shumica e qytetarëve (71.5%) e mbështesin dukshëm të drejtën e votës së diasporës shqiptare. Gjithashtu, të dhënat tregojnë se të anketuarit janë relativisht

të painformuar nëse qytetarët shqiptarë me banim të përhershëm jashtë vendit mund të votojnë në zgjedhjet në Shqipëri. Pjesëmarrësit në “Shqipëria n’Kuvendim” argumentuan se duke i garantuar të drejtën e votës, qytetarët që banojnë jashtë vendit do të integrohen më shumë në jetën publike dhe politike në Shqipëri. Sipas tyre, ky segment i shoqërisë është më i pacenueshëm nga korrupsioni, por ata gjithashtu ngritën shqetësimin se diaspora mund të manipulohet më lehtë përmes propagandës. Për sa i përket mënyrës së votimit, qytetarët anojnë më shumë drejt votimit elektronik (61,9%) pasi e konsiderojnë atë më të besueshëm dhe u mundëson akses më të lehtë qytetarëve që jetojnë jashtë, pavarësisht nëse ka një mision diplomatik në vendin ku ata banojnë.

- 1 Anketimi deliberativ është një formë e veçantë e konsultimit politik ku ndërthuren teknikat e hulumtimit të opinionit publik dhe debatit publik për të zbuluar se çfarë opinionit do të kishte publiku për një çështje të caktuar nëse qytetarëve do t’u jepej një mundësi për t’u informuar më mirë. Anketimi deliberativ tenton të marrë parasysh preferencat dhe opinionet e qytetarëve para dhe pasi këta të fundit të kenë pasur mundësinë për të bërë gjykime të mirëvlerësuar bazuar në informacione të balancuara dhe pas diskutimeve me bashkëqytetarët e tjerë. Për më shumë informacion vizitoni <http://cdd.stanford.edu>
- 2 Në grupin eksperimental bënin pjesë qytetarë të zgjedhur rastësisht nga kampioni i anketimit kombëtar, të cilët patën mundësinë të diskutonin për temat në fjalë dhe të merrnin informacione nëpërmjet materialeve informuese dhe seancave me ekspertë të pavarur gjatë një aktiviteti katër-ditor të quajtur “Shqipëria n’Kuvendim”.
- 3 Në grupin e kontrollit bënin pjesë qytetarë të tjerë të zgjedhur rastësisht nga kampioni i anketimit kombëtar, por që nuk morën pjesë në aktivitetin katër-ditor.
- 4 Anketimi kombëtar u administrua nga IDM gjatë periudhës 8-18 tetor 2021.
- 5 Secila temë ishte objekt diskutimi për 60 minuta në tetë grupe të vogla debati dhe pasohej me një seancë diskutimi me ekspertë me të njëjtin minutazh.

HYRJE

Shqipëria ka një nga diasporat më të mëdha, me mbi 36% të 4.4 milionë qytetarëve shqiptarë që banojnë jashtë vendit sipas INSTAT.⁶ Kushtetuta e Shqipërisë dhe Kodi Zgjedhor, bazuar në shtetësinë dhe të drejtat civile dhe politike që burojnë prej saj, parashikojnë të drejtën e votës së diasporës. Edhe pse përafërsisht 1.3 milionë qytetarë me banim jashtë Shqipërisë kanë arritur moshën e votimit dhe janë të regjistruar në gjendjen civile, siç kërkon Kodi Zgjedhor, e vetmja mënyrë për të ushtruar të drejtën e tyre të votës është të vijnë fizikisht në Shqipëri dhe të votojnë në qendrat e caktuara të votimit.

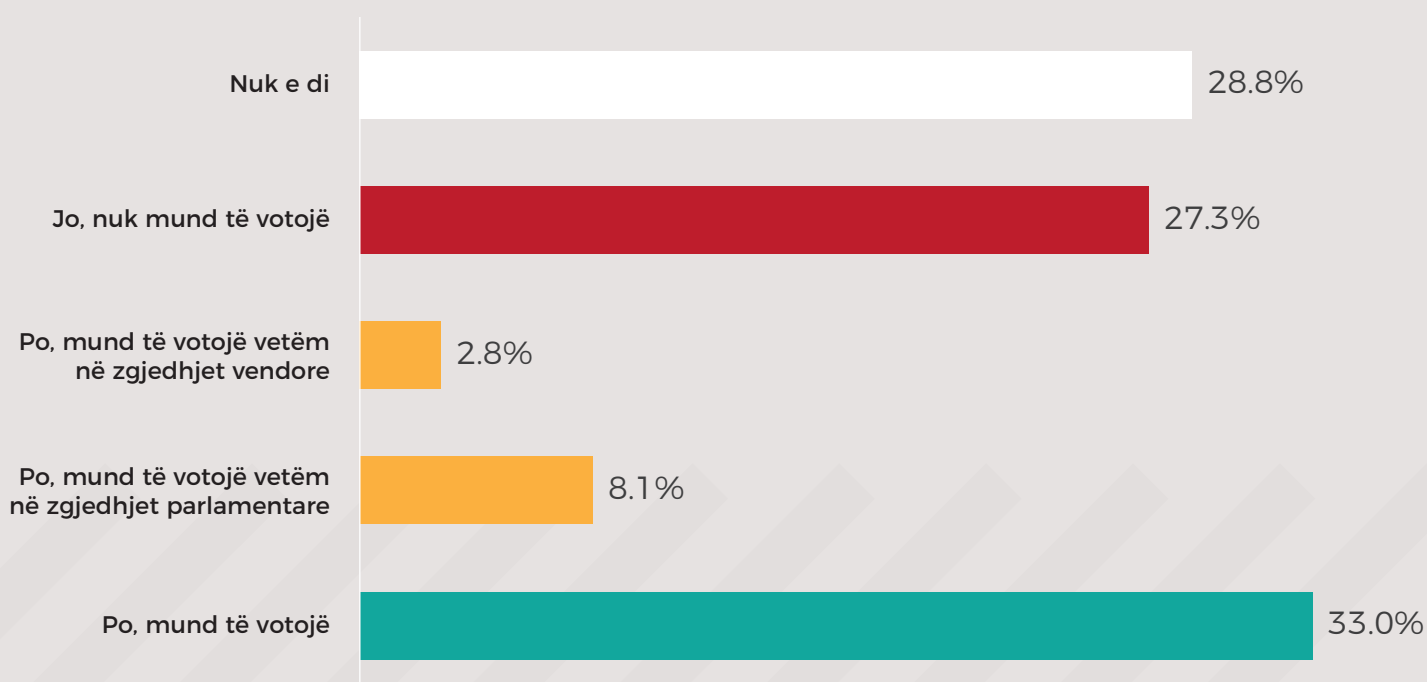
Pavarësisht njohjes në parim të së drejtës së votës për qytetarët që banojnë jashtë Shqipërisë, aspekti procedural i ushtrimit të saj është një proces delikat që kërkon një konsensus të gjerë politik dhe shoqëror me qëllim garantimin e ndershmërisë dhe paanshmërisë së sistemit zgjedhor. Për aspekte të tilla si mënyra e regjistrimit, votimit, mënyra dhe vendi i numërimit të votave të diasporës nevojitet dakordësi paraprake mes të gjithë aktorëve politikë dhe publikut të gjerë. Ka modele dhe shembuj të ndryshëm sipas të cilave diaspora mund të ushtrojë të drejtën e votës. Secili sistem ka avantazhet e tij krahasuese dhe secili vend e përzgjedh modelin bazuar në infrastrukturën kombëtare, burimet, kulturën, efektivitetin dhe nivelin e përgatitjes.

PREFERENCAT DHE QËNDRIMET E SHQIPTARËVE MBI VOTËN E DIASPORËS⁷

Të dhënat tregojnë se të anketuarit janë relativisht të painformuar nëse qytetarët shqiptarë me banim të përhershëm jashtë vendit mund të votojnë. Vetëm 33% thonë se diaspora shqiptare mund të votojë në zgjedhjet vendore dhe parlamentare në Shqipëri (shih figurën 1). Ndërsa më shumë se gjysma thonë se diaspora nuk mund të votojë ose

shprehen se nuk e dinë. Burrat duket se janë më të informuar mbi këtë çështje, ndërsa gratë shprehen më shpesh se nuk e dinë. Kjo e fundit vlen edhe për qytetarët me arsim më të ulët dhe ata që punojnë në sektorin privat. Qytetarët me arsim të lartë dhe të rinjtë kryesisht shprehen se diaspora shqiptare nuk mund të votojë.

FIGURA 1: SIPAS KODIT ZGJEDHOR, A MUND TË VOTOJË DIASPORA SHQIPTARE (QYTETARË SHQIPTARË ME BANIM TË PËRHERSHËM JASHTË VENDIT) NË ZGJEDHJET VENDORE DHE PARLAMENTARE NË SHQIPËRI?

Megjithatë, të anketuarit duket se janë në masë të madhe në favor të faktit që diaspora të mund të votojë në zgjedhjet në Shqipëri. Nga të

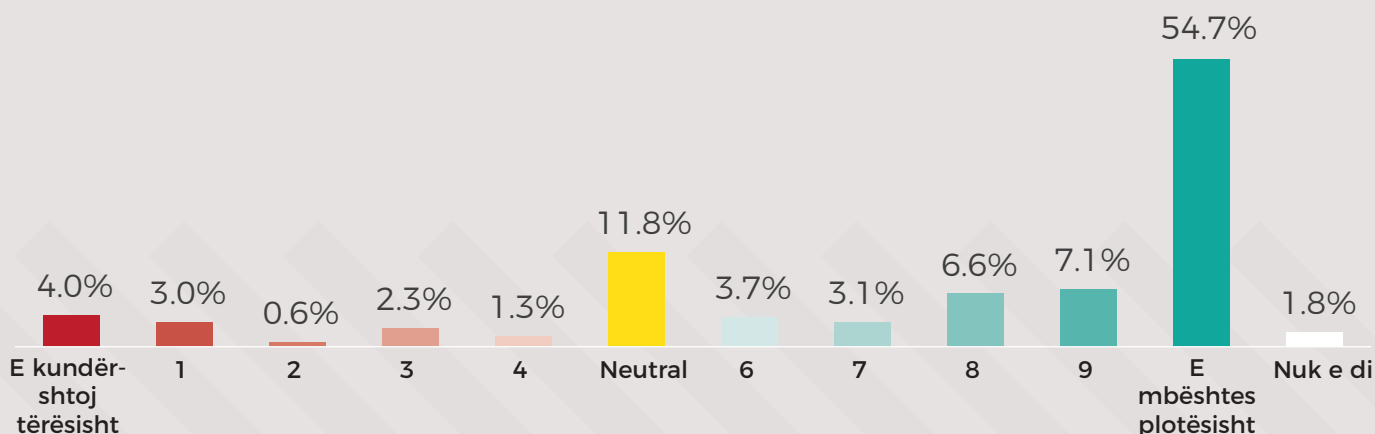
anketuarit, 71.5% e mbështesin dhe vetëm 9.9% thonë se nuk e mbështesin (shih figurën 2). Të anketuarit në pension dhe ata me të ardhura të

7 Në këtë seksion, në analizë shkalla nga 1-10 është grupuar në tre kategori: 0-3 e kundërshtoj, 4-6 neutral, dhe 7-10 e mbështes pohimin.

ulëta mujore priren të jenë më në favor. Ndërsa studentët dhe të rinjtë e anketuar (deri në 24

vjeç) priren të jenë më pak në favor të së drejtës së votës së diasporës.

FIGURA 2: NË NJË SHKALLË NGA 0 NË 10, SA E MBËSHTESNI APO KUNDËRSHTONI FAKTIN QË QYTETARËT SHQIPTARË QË JETOJNË JASHTË VENDIT TË MUND TË VOTOJNË NË ZGJEDHJET NË SHQIPËRI?

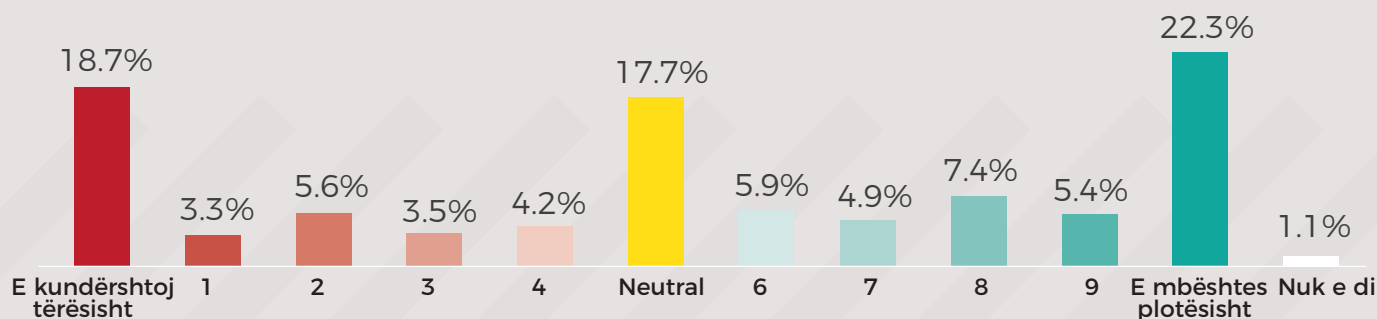

Pjesëmarrësit në “Shqipëria n’Kuvendim” mbështetën gjerësisht të drejtën e votës së diasporës. Ata theksuan nevojën e garantimit të infrastrukturës së përshtatshme për ushtrimin e kësaj të drejte, sipas mënyrave të propozuara: votim elektronik, votim me postë dhe votim në misionet diplomatike. Gjithashtu argumentuan se duke mundur të drejtën e votës për diasporën, anëtarët e saj do të ndihen më të përfshirë në jetën politike të Shqipërisë. Pjesëmarrësit i konsideruan qytetarët që banojnë jashtë Shqipërisë më pak të cënueshëm nga korrupsioni, pjesërisht për shkak të mirëqenies së tyre më të mirë socio-ekonomike. Të tjerë ishin të shqetësuar për ekspozimin e këtij grupi ndaj propagandës shtetërore, duke theksuar veçanërisht rrezikun e manipulimit përmes mediave sociale dhe keqinformimit nga zyrat e marrëdhënieve me publikun. Pjesëmarrësit sollën në vëmendje se diaspora ndikohet më pak nga vendimet e marra në Shqipëri dhe për rrjedhojë nuk janë mjaftueshëm të investuar apo të informuar mbi gjendjen e politikëbërjes në Shqipëri. Në përgjithësi, e drejta e votës e diasporës u konsiderua e drejtë dhe kushtetuese por u ngritën shqetësime mbi procedurën e votimit.

Për sa i përket mënyrës së votimit për qytetarët që jetojnë jashtë vendit, alternativa më e preferuar është votimi elektronik me 61.9% mbështetje. Ndërsa, alternativa më pak e preferuar është votimi me postë të zakonshme, të cilën 31.2% nuk e mbështesin. Argumentet kryesore për secilën mënyrë jepen shkurtimisht më poshtë.

Në diskutimet gjatë “Shqipëria n’Kuvendim” pati pak mbështetje për votimin me postë të zakonshme. Pjesëmarrësit argumentuan se kjo mënyrë është e kushtueshme dhe jo e besueshme. Përveç kësaj, ata argumentuan se votimi me postë të zakonshme mund të çojë në nivele më të larta korrupsioni. Së fundmi, pjesëmarrësit argumentuan se procesi i numërimit të votave duhet të administrohet vetëm brenda vendit. Megjithatë, të dhënat e anketimit tregojnë një mbështetje prej 40% për zbatimin e votimit me postë të zakonshme (shih figurën 3). Të anketuarit në pension priren të jenë më në favor në krahasim me të anketuarit më të rinj (25-34 vjeç).

FIGURA 3: QYTETARËVE SHQIPTARË ME BANIM TË PËRHERSHËM JASHTË VENDIT DUHET T’U MUNDËSOHET VOTIMI PËR ZGJEDHJET PARLAMENTARE NË SHQIPËRI ME POSTË TË ZAKONSHME

Për sa i përket mënyrës së votimit në përfaqësitë diplomatike të Shqipërisë, të dhënat e anketimit tregojnë një mbështetje të konsiderueshme prej 56.5% (shih figurën 4). Këtu përbërja demografike ndjek të njëjtin trend, ku të anketuarit më të moshuar janë më në favor se të rinjtë. Megjithatë, gjatë diskutimeve në “Shqipëria n’Kuvendim”, pjesëmarrësit argumentuan se mungon infrastruktura e duhur. Pjesëmarrësit theksuan se rrjeti i ambasadave dhe/ose konsullatave nuk është mjaft i gjerë për të mbuluar të gjithë diasporën. Për më tepër, pjesëmarrësit nuk i konsideruan ambasadat apo konsullatat si institucione të besueshme, të afta për të administruar me integritet procesin zgjedhor apo të mirëpërgatitura për të përballuar procesin.

Rezultatet tregojnë se mënyra e votimit elektronik është alternativa më e preferuar,

ku 61.9% e të anketuarve shprehen se e mbështesin këtë mënyrë (shih figurën 5). Ndër të anketuarit e grupmoshës 65-74 vjeç, 71.4% e tyre janë në favor. Ndërsa, përkrahja më e ulët vjen nga të anketuarit e grupmoshës 25-34 vjeç (53.8%) dhe ata deri në 24 vjeç (56.8%). Mbështetje të konsiderueshme për votimin elektronik pati edhe gjatë diskutimeve në “Shqipëria n’Kuvendim”. Pjesëmarrësit e konsideruan një proces më të besueshëm që kërkon më pak kosto dhe burime njerëzore për t’u operuar. Për më tepër, zgjedhësit mund të aksesojnë votimin elektronik më lehtësisht, duke ofruar një shtrirje më të gjerë. Megjithatë, u argumentua se kjo metodë duhet të shoqërohet me fushata edukimi dixhital në mënyrë që të mos përjashtohen të moshuarit apo ata me njohuri apo aftësi të pamjaftueshme dixhitale.

FIGURA 4: QYTETARËVE SHQIPTARË ME BANIM TË PËRHERSHËM JASHTË VENDIT DUHET T’U MUNDËSOHET VOTIMI PËR ZGJEDHJET PARLAMENTARE NË SHQIPËRI PRANË MISIONEVE TONA DIPLOMATIKE NË SHTETET E HUAJA

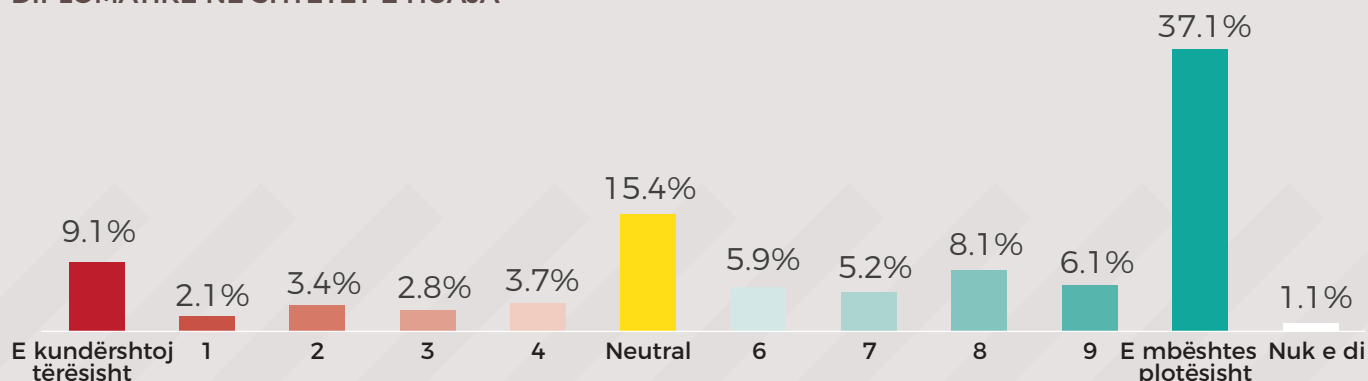
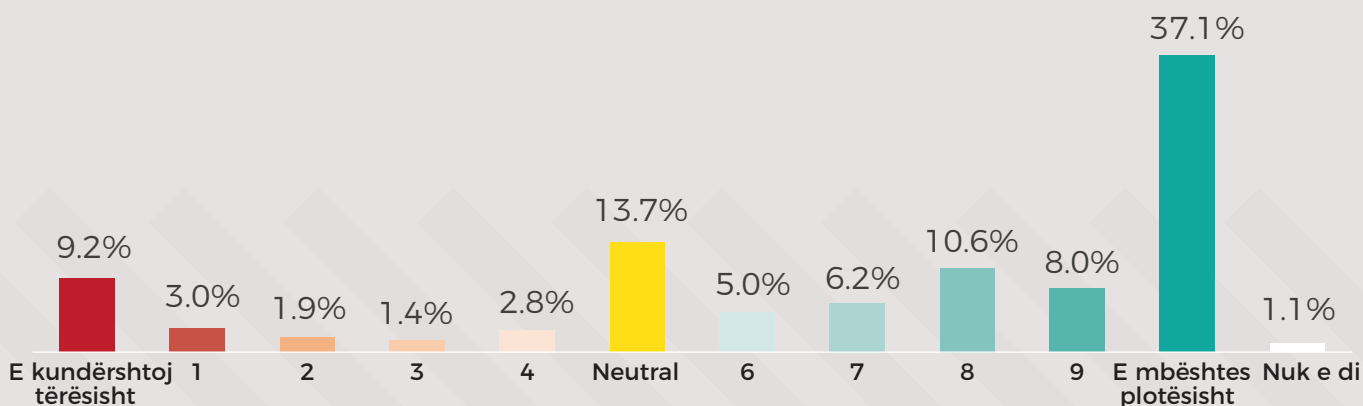

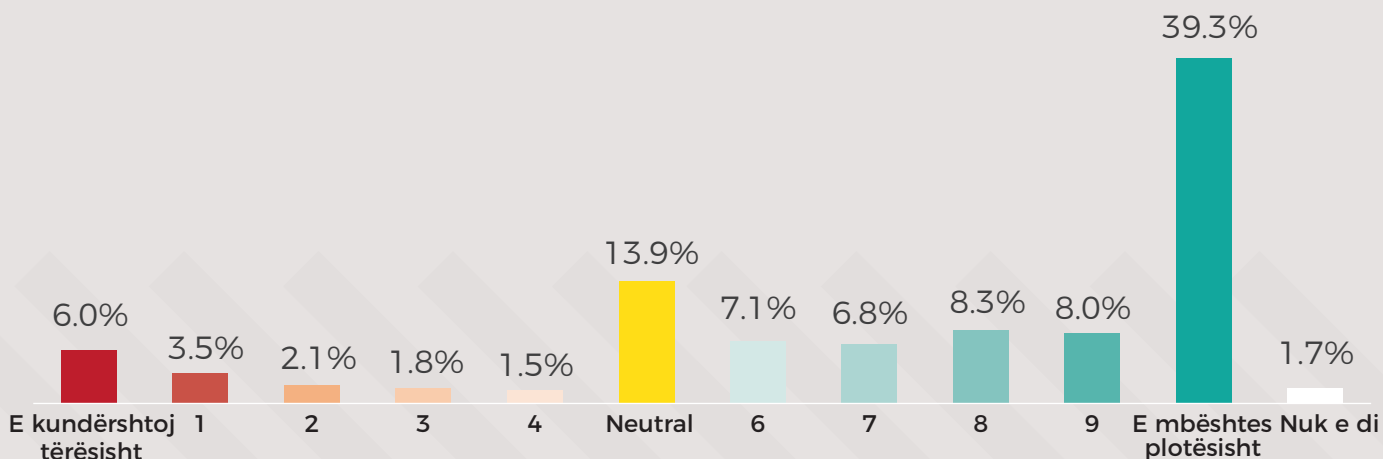
FIGURA 5: QYTETARËVE SHQIPTARË ME BANIM TË PËRHERSHËM JASHTË VENDIT DUHET T’U MUNDËSOHET VOTIMI ELEKTRONIK PËR ZGJEDHJET PARLAMENTARE NË SHQIPËRI

Për sa i përket propozimit për garantimin e vendeve të dedikuara në parlament për të cilat diaspora voton dhe zgjidhet, shumica prej 62.4% e mbështesin propozimin, 22.5% janë neutralë, ndërsa 13.4% e kundërshtojnë atë (shih figurën 6). Gjetjet tregojnë se studentët dhe të anketuarit me diplomë universitare priren të jenë më në favor. Të anketuarit pa ose me pak arsim formal dhe ata me të ardhura të ulëta mujore priren të jenë më pak në favor.

Pjesëmarrësit në “Shqipëria n’Kuvendim” ishin kryesisht pro kuotave parlamentare për diasporën. Ata argumentojnë se kjo masë mund të shërbejë si nxitje për të përfshirë diasporën në debatin politik. Megjithatë, shumë prej tyre ishin të paqartë rreth sistemit sipas të cilit diaspora do të votonte, faktit nëse do të mund të merrte pjesë në zgjedhjet lokale, modelit të fletës së votimit që do të përdornin apo mënyrës se si do të llogaritej vota e tyre.

FIGURA 6: SHQIPËRIA DUHET TË SIGUROJË VENDE TË DEDIKUARA NË PARLAMENT PËR TË CILAT DIASPORA SHQIPTARE (QYTETARËT SHQIPTARË ME BANIM TË PËRHERSHËM JASHTË VENDIT) TË VOTOJË DHE TË ZGJIDHET

METODOLOGJIA

Për anketimin kombëtar u përdor një kampion përfaqësues i popullsisë shqiptare, ku të anketuarit u zgjodhën në mënyrë rastësore nga të gjitha bashkitë dhe njësitë administrative të vendit. Përdorimi i një kampioni të ponderuar përfaqësimi kombëtar na bën të mundur që gjetjet t'i aplikojmë për të gjithë popullsinë në vend. Si rrjedhim, niveli i rëndësisë statistikore të kampionit përshkruhet si vijon: për një popullatë shqiptare rezidente në moshë madhore prej 2,220,569 , me një madhësi kampioni prej 1,200 të anketuarve, për një nivel besimi 95%, intervali i besimit është $\pm 2,83$; dhe për një nivel besimi prej 99%, intervali i besimit është $\pm 3,72$.

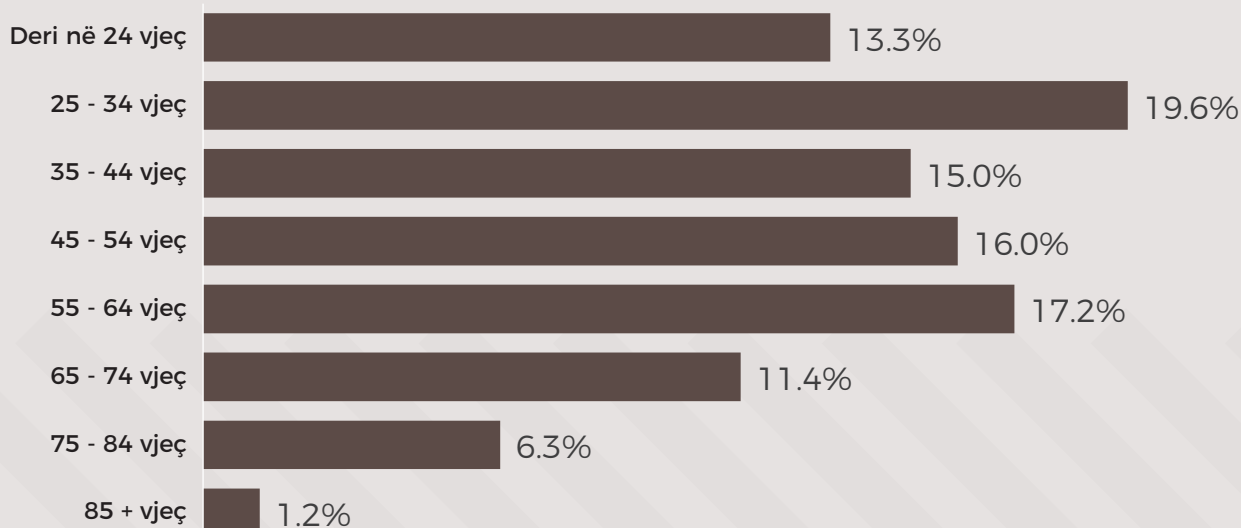
Për të përcaktuar madhësinë e kuotës së secilit prej qarqeve të vendit, numri i popullsisë së Shqipërisë u mor nga regjistri civil, ndërsa numri i banorëve për secilin qark në 1 janar 2021 u mor nga Instituti i Statistikave (INSTAT). Edhe pse se numri i banorëve në moshën mbi 18 vjeç ndryshonte me vetëm 0,31% mes viteve 2019 dhe 2021, ky ndryshim nuk ndikoi statistikisht në madhësinë e kampionit sipas qarkut dhe në intervalin e besimit të përmendur më sipër. Kampioni prej 1,200 të anketuarish u shpërnda në të 61 bashkitë e 12 qarqeve të vendit. Më pas, shpërndarja sipas qarkut u përshtat për të zgjedhur vetëm popullsinë në moshë madhore (mbi 18 vjeç) dhe për të përdorur kontrollë kuotash për gjininë. Duke qenë se INSTAT nuk i përcakton grupmoshat nën 18 vjeç ose mbi 18 vjeç, është përdorur teknika e interpolimit linear. Më pas, kjo përzgjedhje u ponderua sipas grupmoshave më të fundit të publikuara nga INSTAT (në kohën kur u hodh shorti), që ishin të dhënat për vitin 2020. Rezultatet e përlogaritura dhe të publikuara në këtë analizë janë ponderuar sipas dy dimensioneve: shpërndarja gjeografike e popullsisë dhe grupmosha.

DEMOGRAFIA E TË ANKETUARVE

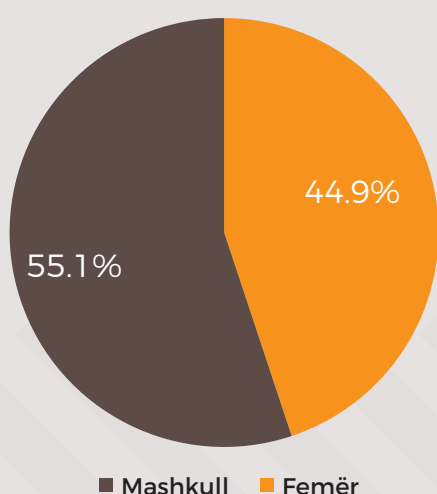
Në total morën pjesë në anketimin kombëtar 1,200 qytetarë shqiptarë të moshës 18 vjeç e sipër nga të gjitha bashkitë e Republikës së Shqipërisë. Nga ky kampion me përfaqësim kombëtar, 55.1% ishin meshkuj dhe 44.9% ishin femra. Pjesa më e madhe e të anketuarve i përkiste grupmoshave që varionin nga 18 vjeç

në 54 vjeç (63.9%). Të anketuarit e moshës 55 vjeç dhe më shumë përbënin vetëm 36.1% të të gjithë kampionit përfaqësues. Lutemi referojuni grafikëve të mëposhtëm për më shumë hollësi në lidhje me shpërndarjen sipas moshës së kampionit.

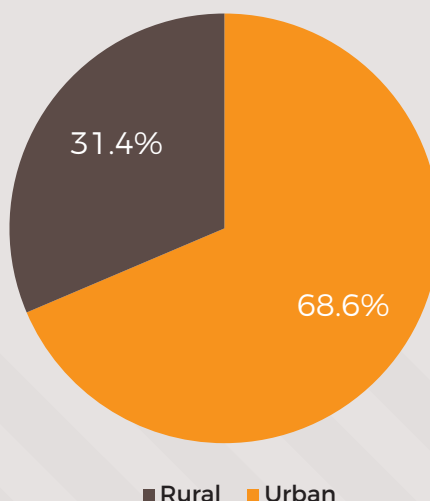
MOSHA

GJINIA

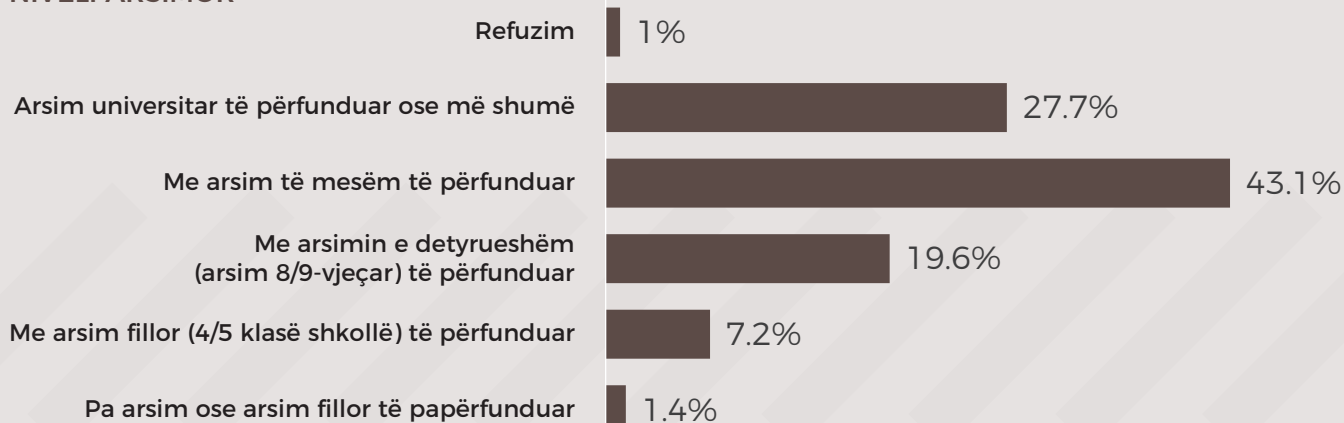
VENDBANIMI

Shpërndarja gjeografike ishte 68.6% urbane dhe 31.4% rurale. Si për krahasim, të dhënat e Institutit të Statistikave (INSTAT) thonë se në vitin 2011, 58.2% e popullsisë rezidente shqiptare banonte në zonat urbane.⁸ Megjithatë, gjatë dhjetë viteve të fundit, ky numër është rritur. Pjesa më e madhe e të anketuarve (70.8%) kishin një diplomë të shkollës së mesme ose kishin diplomë universitare apo pasuniversitare, ku 43.1%

e tyre kishin përfunduar arsimin e mesëm (d.m.th., kishin diplomë të shkollës së mesme), ndërsa 27.7% kishin marrë diplomë universitare ose pasuniversitare. Plot 28.2% e të anketuarve kishin arsim të mesëm të ulët, ku 19.6% e të anketuarve kishin përfunduar programin e detyrueshëm 8/9-vjeçar, ndërsa 8.6% nuk kishin përfunduar asnjë nivel arsimor ose kishin vetëm arsim fillor (4/5 klasë shkollë).

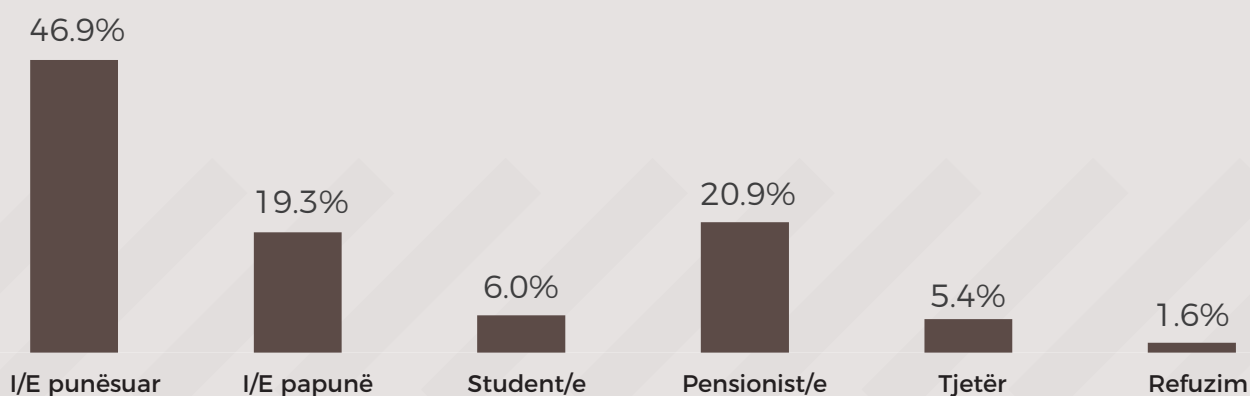
NIVELI ARSIMOR

Rreth 46.9% e të anketuarve ishin të punësuar në kohën e anketimit, teksa 72.4% e tyre punonin në sektorin privat dhe 27.6% ishin të punësuar në sektorin publik. Rreth një e

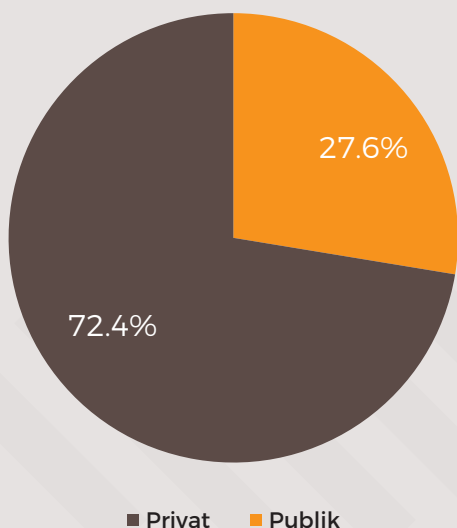
pesta e të anketuarve deklaruan se ishin të papunë (19.3%), ndërsa 6% ishin studentë, 20.9% në pension dhe 5.4% zgjedhën përgjigjen alternative "tjetër".

STATUSI I PUNËSIMIT

8 http://www.instat.gov.al/media/2919/a_new_urban-rural_classification_of_albanian_population.pdf

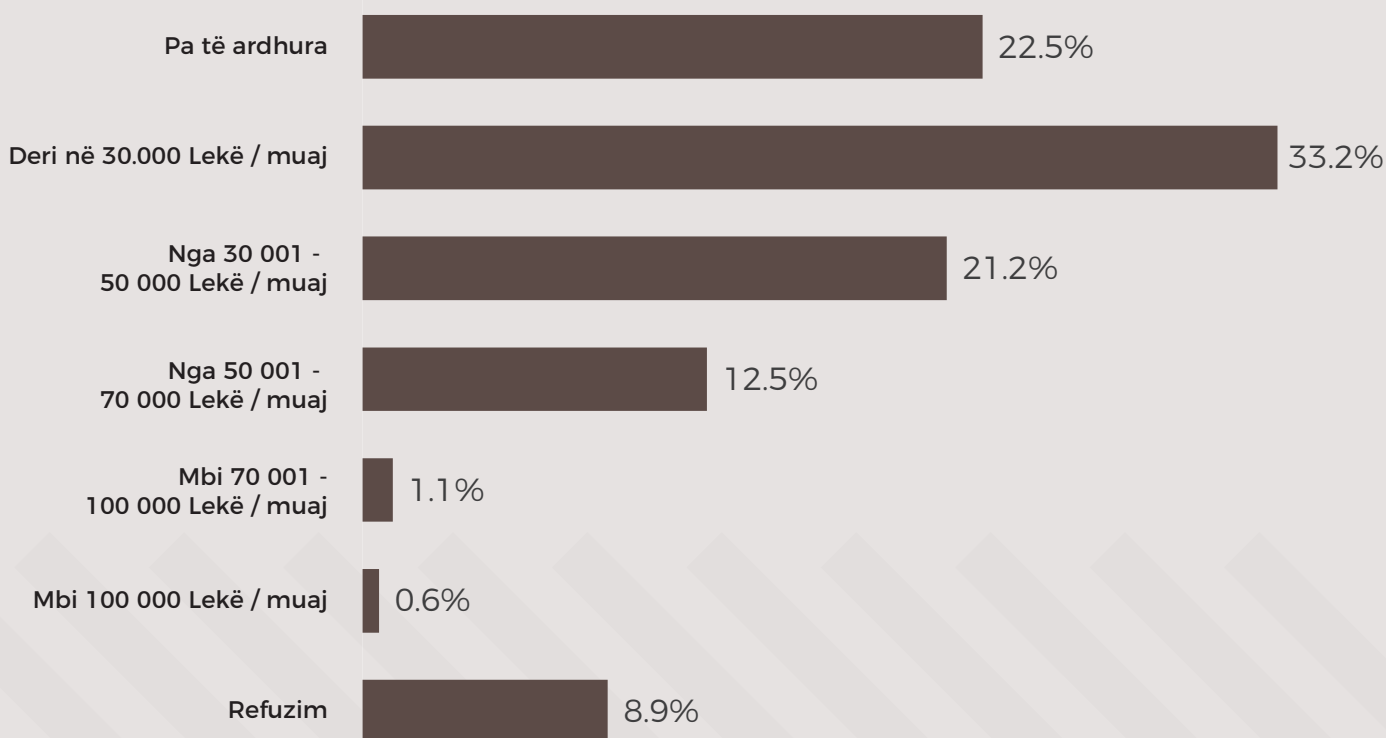
SEKTORI I PUNËSIMIT

Për sa i përket nivelit të të ardhurave të rregullta mujore individuale të të anketuarve, 22.5% e të tyre deklaruan se nuk kishin të ardhura të rregullta në kohën e anketimit, 33,2% fitonin deri në 30,000 lekë/muaj, ndërsa

21,2% raportuan se merrnin të ardhura të rregullta mujore që varionin nga 30,001 lekë në 50,000 lekë. Vetëm 14.2% e të anketuarve thanë se kishin të ardhura mujore individuale mbi 50 mijë lekë.

NIVELI I TË ARDHURAVE TË RREGULLTA MUJORE INDIVIDUALE (NETO)

Tiranë, Shkurt 2022

© 2022 nga Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim. Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.

Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM)

Adresa: Rr. Shenasi Dishnica, Nd. 35, H.1

1017 Tirana, Albania

E-mail: info@idmalbania.org

Website: www.idmalbania.org

SHËNIM

Ky raport tematik u përgatit nga Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM). Pikëpamjet dhe përfundimet që jepen në këtë botim nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Agjencisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC). Autorësia e këtij botimi i përket vetëm IDM-së. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet apo transmetohet në çfarëdo lloj forme ose me çfarëdo lloj mjeti pa lejen paraprake me shkrim të IDM-së.

NJË PROJEKT NGA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Agjencia Zvicerane për Zhvillim
dhe Bashkëpunim SDC

"Mbështetje për Parlamentin dhe Edukimin Qytetar në Shqipëri" (PACEP), është një projekt nga Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC) dhe zbatohet nga Prezenca e OSBE në Shqipëri dhe Instituti Demokratik Amerikan (NDI)."

ZBATUAR NGA

PARTNERË NË ZBATIM

Institute for Democracy and Mediation
Institut për Demokraci dhe Ndërmjetësim

Ky aktivitet u zhvillua nga IDM në kuadër të projektit PACEP, në konsultim me Qendrën për Demokraci Deliberative pranë Universitetit të Stanford (ShBA).